

Stimuleringsproject in vogelvlucht

Het **Stimuleringsproject LOB in het mbo** startte in 2010 in opdracht van het ministerie van OCW om de loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het mbo naar een hoger plan te tillen. MBO Diensten ging het project uitvoeren, in nauwe samenwerking met de MBO Raad en SBB en in actieve samenwerking met wetenschap en onderwijs. Twee jaar lang werd er binnen het Stimuleringsproject gewerkt aan praktische handreikingen op diverse onderdelen, zoals 'intake', 'visie en beleid' en 'deskundigheidsbevordering'. Er werden veel resultaten geboekt, maar er was op dat moment (nog) geen ruimte voor implementatie, verdieping en verbreding.

Om deze stap te zetten is het project verlengd tot en met 31 december 2015. In deze projectperiode zijn er diverse materialen (door)ontwikkeld en is de focus (deels) gericht geweest op implementatie. Het ging hierbij met name om resultaten die een directe relatie hebben met sectoroverstijgende speerpunten, zoals de bevordering van de instroom in tekortsectoren, specifieke zaken voor zowel excellente als kwetsbare studenten binnen het mbo en de ontwikkeling van informatievoorziening en kennisdeling. Het project eindigde op 31 december 2015.

Fundament voor leven lang leren

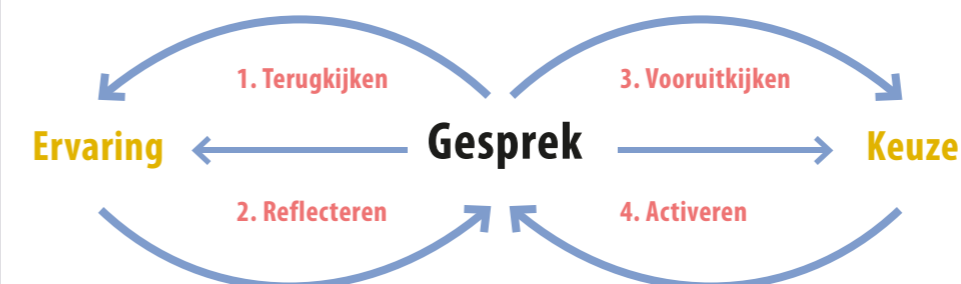
Door loopbaancompetent gedrag aan te leren leggen studenten een fundament voor een leven lang leren. Dat is nu essentiëler dan ooit; de arbeidsmarkt verandert en van de toekomstige beroepsoefenaar wordt meer zelfsturing verwacht. Hij of zij is breder opgeleid, maakt gebruik van wisselende vaardigheden en technieken, leert in kortere trajecten, bindt zich minder aan vaste werkgevers en heeft in zijn beroepsleven meerdere banen. Tijdens de mbo-opleidingen van nu moet de basis worden gelegd voor het loopbaanleren van de toekomst. Studenten moeten met hun docenten in gesprek kunnen gaan over de zin en betekenis van hun ervaringen als aankomend werknemer en als burger.

LOB sluit aan bij het beeld dat geschetst wordt in 'Het mbo in 2025', het manifest voor de toekomst van het middelbaar beroepsonderwijs (door o.a. de MBO Raad). Het vergroot tegelijkertijd de slagingskans van diverse maatregelen die nu spelen, zoals Excellent Vakmanschap, de invoering herziening kwalificatiestructuur en de hieraan inherente keuzedelen. LOB is dus geen op zichzelf staand vak of project. Het is een wezenlijk onderdeel van het integrale onderwijsproces, staat in nauwe verbinding met tal van lopende onderwijsprojecten en legt een basis voor een leven lang leren.

'Docenten met een sterke oriëntatie op de beroepskwalificaties en het vaste curriculum zullen hier moeite mee hebben. Het vraagt ook van de docenten om bekwaam te zijn in zelfreflectie, het kunnen onderzoeken van motieven, affiniteiten en drijfveren.'

Wetenschapper, citaat uit Behoeftetepeiling onder het werkveld over de toekomst van LOB in het mbo

Opzet voor de reflectieve dialoog

De vijf loopbaancompetenties

Uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren behoefte hebben aan begeleiding bij het maken van de juiste opleidings- en beroepskeuzes. LOB geeft een student meer inzicht in zijn eigen kwaliteiten, mogelijkheden en drijfveren. Zo helpt LOB een student bij het maken van de juiste vervolgstappen in zijn studieloopbaan en beroepskeuze. Concreet gaat het bij LOB om het ontwikkelen van vijf loopbaancompetenties. Hoewel af en toe verschillende termen gebruikt worden, gaat het op het vmbo en het mbo om dezelfde vijf loopbaancompetenties:

- 1 Capaciteitenreflectie:** Ontdek je talent
- 2 Motievenreflectie:** Ontdek je passie
- 3 Werkexploratie:** Onderzoek je werkplek
- 4 Loopbaansturing:** Zelf aan zet
- 5 Netwerken:** In gesprek met

Om studenten te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun loopbaancompetenties is het belangrijk dat mbo-instellingen, naast het voeren van het juiste gesprek met de student, in het curriculum loopbaanlessen en LOB-activiteiten programmeren, waarin studenten hun vaardigheden kunnen trainen. Denk aan het leren netwerken, het oefenen met benoemen van kwaliteiten en motieven, het inzicht krijgen in verschillende beroepen, et cetera.

'Het gedachtegoed van LOB spreekt mij aan. Vooral met als doel de student te vormen als mens zodat hij of zij in deze sterk veranderende maatschappij in staat is op eigen kracht en bewust het hoofd boven water te houden. Leren nieuwe kansen te zien en deze ook te benutten.'

Docent, citaat uit: Behoeftetepeiling onder het werkveld over de toekomst van LOB in het mbo

Stimuleringsproject LOB in het mbo (2010-2015)

Overzicht in bouwstenen en opbrengsten

Colofon

Deze publicatie is geschreven in het kader van het **Stimuleringsproject LOB in het mbo**. Dit project werd gesubsidieerd door het ministerie van OCW en uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van MBO Diensten. www.lob4mbo.nl

Redactie en realisatie: Ravestein & Zwart
Vormgeving: Lauwers-C
Oplage: 500

December 2015

Loopbaan Oriëntatie Begeleiding

Echte aandacht voor kwaliteiten, mogelijkheden en drijfveren

In onze maatschappij moeten jongeren al heel jong een keuze maken voor een studierichting. Zo vroeg zelfs dat ze soms niet precies weten wat ze later willen worden. Dit kan grote gevolgen hebben: valt de opleiding tegen, dan is de kans op uitval groot. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is het geheel van activiteiten waarmee de mbo-instelling de student ondersteunt bij het ontwikkelen van zijn zelfsturend vermogen en het ontwikkelen van zijn loopbaancompetenties: kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. De student leert deze competenties in samenhang te ontwikkelen vanuit reflectie op ervaringen en het gesprek hierover. Hierdoor leert de student om gedurende zijn leerloopbaan en in zijn arbeids- en levensloopbaan vanuit zelfinzicht tot goede keuzes te komen, doelen te bereiken en zodoende zijn of haar loopbaan te sturen. Informatievoorziening blijkt hierbij in de meeste gevallen een meerwaarde te hebben ter bevestiging van de keuze van de student.

'Dat loopbaanleren voor ons een absolute must is, staat als een paal boven water!' *Vertegenwoordiger bedrijfsleven, citaat uit: Behoeftetepeiling onder het werkveld over de toekomst van LOB in het mbo*

'Ik vind het zeker belangrijk dat je in je toekomst iets gaat doen wat je leuk vindt en waar je goed in bent. Als je dit niet doet, dan zal je niet gelukkig worden. Wanneer je dit op tijd achterhaalt, dan scheelt het je al veel tijd, geld en ellende in je toekomst.'

Student, citaat uit Mbo'ers aan het woord over LOB

Loopbaangerichte leeromgeving

Door het creëren van een loopbaangerichte leeromgeving kunnen onderwijsinstellingen leerlingen en studenten beter begeleiden bij hun keuzes in de (onderwijs)loopbaan. Dit verstevigt hun arbeidsidentiteit en ze ontwikkelen hun loopbaancompetenties. Een loopbaangerichte leeromgeving voldoet aan de volgende voorwaarden:

- De leeromgeving is **praktijkgestuurd**. Richting en identiteit zijn niet te ontwikkelen vanuit een boek. De student moet echte ervaringen op doen. Hierom staan levensechte problemen centraal, waarbij het bedrijfsleven een cruciale rol kan spelen.
- Er is een **reflectieve dialoog**. De student praat met een of meer vertrouwde personen over zijn ervaringen. Hij wordt bevraagd op zijn kwaliteiten, waarden en ambities en ontwikkelt hierdoor zijn zelfbeeld en zelfinzicht. Deze reflectieve dialoog wordt uitgevoerd vanuit onderstaande opzet.
- De student krijgt hiermee zeggenschap over zijn eigen leerproces.

Evaluatie contactpersonen regionale bijeenkomsten Stimuleringsproject

Opbrengsten Stimuleringsproject LOB in het mbo

In ruim zes jaar behaalde het Stimuleringsproject, in actieve samenwerking met wetenschap en onderwijs, diverse resultaten. Het project keek van (medio) 2010 tot en met 2015 vanuit diverse perspectieven naar LOB en zocht daarbij steeds naar praktische instrumenten om onderwijsinstellingen op passende wijze te ondersteunen bij talentontwikkeling, de zoektocht naar ambities van studenten om te leren en zich te ontwikkelen en loopbaanleren. Dit gebeurde zowel vanuit thematische werkgroepen als in samenwerking met diverse relevante partners. Alle instrumenten en publicaties zijn te vinden op www.lob4mbo.nl.

In dit overzicht komen achtereenvolgens de volgende opbrengsten aan bod:

- **Algemene opbrengsten**
- **Instrumenten**
- **Publicaties (print en digitaal) en websites**
- **Bijeenkomsten**

Algemene opbrengsten

- **Mbo'ers aan het woord**
- **Publieksversie Behoeftenonderzoek LOB in het mbo**
- **Handreiking LOB in het mbo**

Uitgelicht: Mbo'ers aan het woord

In opdracht van het Stimuleringsproject heeft Motivaction een omvangrijk kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de ervaringen van (oud-)studenten met LOB. De resultaten zijn te lezen in het rapport *Mbo'ers aan het woord over LOB*. In het rapport staan ook allerlei treffende citaten van studenten.

Zoals deze: 'Een loopbaanbegeleider is een belangrijk persoon die je meerdere jaren bij je zal hebben. Hier kun je veel van leren. Dat moet je dan ook zeker benutten. Iemand leert je op een gegeven moment beter kennen als het lijkt.'

Instrumenten

Ten behoeve van het werken met studenten:

- **Loopbaanmagazijn**
- **Lessenserie Netwerken**
- **Kaart voor de loopbaanreiziger**
- **Montagetool voor docenten t.b.v. excellentie**
- **LOBbook**
- **Netwerkwartet**
- **Lesbrieven t.b.v. Beroepsoriënterende stages**

Uitgelicht: het Loopbaanmagazijn

Zes digitale boekjes met tientallen LOB-oefeningen en -opdrachten, slimme vragen die loopbaanbegeleiders aan hun studenten kunnen stellen: zie daar de inhoud van het Loopbaanmagazijn. Iedere loopbaancompetentie is opgenomen in een apart boekje, waaraan vervolgens oefeningen en opdrachten zijn gekoppeld die ofwel individueel ofwel in groepsverband door studenten zijn uit te voeren. Daarnaast is een boekje met verdiepende thema's die allemaal met loopbaanontwikkeling te maken hebben.

Uitgelicht: Kaart voor de loopbaanreiziger

Een landkaart is hét hulpmiddel om de reis te visualiseren. Het helpt je te oriënteren en biedt een anker, ook als je niet weet wat de reis je gaat brengen. Een gedachte die ten grondslag ligt aan de Kaart van de Loopbaanrealisatie, een denkbeeldige cartografie die de wereld van de dagelijkse beroepsontwikkeling weergeeft. Uit tal van interviews met studenten kwamen enkele elementen naar voren die belangrijk zijn geweest in hun ontwikkeling. Deze zijn in de Kaart van de Loopbaanrealisatie verwerkt als mogelijke ervaringen die een student kan opdoen. Reis mee naar de Vallei van Uitdagende Werkervaringen, dwaal rond in het Dilemmabos en dans op de Vulkanen der Uiteengespatte Verwachtingen...

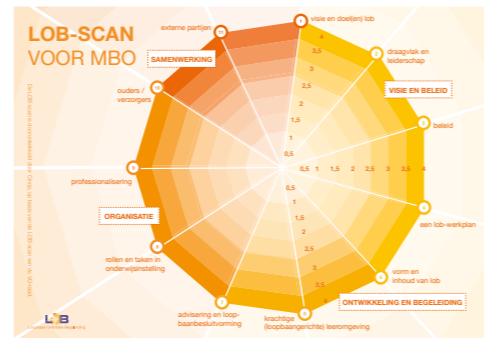

Ten behoeve van visie/beleid en implementatie:

- **LOB-scan, zowel voor gehele organisatie als voor teams**
- **Schoolwaardenkompas t.b.v. ouderbetrokkenheid**
- **Analyse-instrument t.b.v. implementatie**
- **Kwaliteitskaart implementatie LOB in het mbo**
- **Kijkkader met praktijkvoorbeelden en theoretische onderlegger t.a.v. doorstroom na het mbo**
- **Publicatie t.g.v. creëren van een krachtige leeromgeving**

Uitgelicht: de LOB-scan

Bij het bepalen van LOB-beleid is de LOB-scan een handig hulpmiddel: deze brengt medewerkers met verschillende functies met elkaar in gesprek over de stand van zaken van LOB in hun onderwijsinstelling. Hierbij komen belangrijke aspecten aan bod zoals 'organisatie' (bijvoorbeeld de rollen en taken in de onderwijsinstelling) en 'samenwerking' (bijvoorbeeld ouderbetrokkenheid of de gezamenlijke aanpak van LOB door vmbo en mbo). Door deze onderdelen gezamenlijk te bespreken, kunnen de betrokkenen de ambities ten aanzien van LOB voor de korte en middellange termijn bepalen. De LOB-scan is te vinden via www.lob4mbo.nl

Ten behoeve van deskundigheidsbevordering docenten:

- **Training Kwetsbare jongeren en LOB**
- **Toolkit voor schoolcoaches**
- **Handleiding en format ten behoeve van levens-echte opdrachten**
- **Bouwstenen voor versterking van LOB in de doorlopende leerlijn vmbo-mbo**

Uitgelicht: Versterking van LOB in de doorlopende leerlijn vmbo-mbo

Deze digitale handreiking legt uit waarom samenwerking tussen vmbo en mbo op het gebied van LOB belangrijk is, maar ook welke belemmeringen er zijn. De handreiking schetst enkele oplossingsrichtingen, die in bijlagen een praktische uitwerking krijgen. U krijgt dus volop de kans ideeën en inspiratie op te doen om jongeren in een doorlopende LOB-lijn te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun loopbaancompetenties. Want wie beschikt over loopbaancompetenties, kan zijn eigen (onderwijs)loopbaan bewust sturen en daarin (relatief) duurzame keuzes maken.

Publicaties (print en digitaal), websites en beeldmateriaal

In kader van deskundigheidsbevordering:

- **Loopbaanleren in school en praktijk**
- **Leren luisteren en loopbaanleren**
- **Loopbaanreflectie in dialoog**
- **Loopbaanreflectie en docenten: een paar apart**

Uitgelicht: Loopbaanreflectie en docenten: een paar apart

Binnen het Stimuleringsproject konden docententeams sinds het schooljaar 2011-2012 trainingen volgen die zijn gericht op het (kunnen) voeren van loopbaangerichte begeleidingsgesprekken met studenten. In die oorspronkelijke training stonden vijf loopbaancompetenties centraal. Gaandeweg werd duidelijk dat er in zowel conceptueel als praktisch opzicht onvoldoende onderscheid werd gemaakt tussen enerzijds motievenreflectie en anderzijds de vier andere loopbaancompetenties. Vandaar dat een nieuwe training is gemaakt waarin motievenreflectie centraal staat. In deze publicatie leest u een schets van deze vernieuwde training voor loopbaancoaches.

In kader van van visie/beleid en implementatie (algemeen):

- **Van inspiratie naar realisatie**

In kader van visie:

- **Loopbaangerichte Intake**
- **Studiekeuzecheck in het mbo**
- **LOB 3.0**
- **Ouderbetrokkenheid**
- **Jongeren ondersteunen en inspireren elkaar bij LOB**
- **Superdiversiteit in het mbo**
- **Loopbaan als reis in kader van doorstroom na het mbo**
- **Catalogus: iedereen kan excelleren**
- **Achtergrondmateriaal t.b.v. doorstroom techniek vmbo-mbo**
- **Verkenning van mentoring binnen het mbo**
- **Artikel regionale samenwerking vmbo-mbo**

Uitgelicht: Jongeren ondersteunen en inspireren bij LOB

Deze publicatie laat zien welke kansen peer-2-peer-ondersteuning biedt om loopbaanleren verder vorm te geven. Denk aan mbo-studenten die actief voorlichting geven aan middelbare scholieren. Of neem mbo-studenten die al wat verder zijn in hun studie en loopbaanontwikkeling, die andere studenten ondersteunen. Of oud-studenten die al actief zijn op de arbeidsmarkt of in een vervolgoopleiding; zij kunnen studenten inspireren door te vertellen

wat ze nu doen en hoe ze daar gekomen zijn. Er zijn, al met al, vele mogelijkheden als je jongeren in het LOB-proces een rol geeft. Zoals een van de oud-studenten het in deze publicatie verwoordt: 'Laat je verrassen, dan komen er mooie dingen uit voort!'

Uitgelicht: Ouderbetrokkenheid

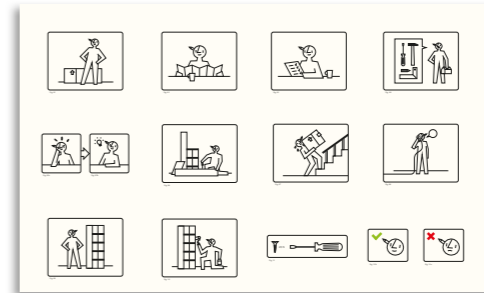
In het kader van het Stimuleringsproject wilden we graag weten welke bevindingen in de vele wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke publicaties over ouderbetrokkenheid en LOB van belang zijn voor mbo-studenten. Om hier inzicht in te krijgen kreeg Youngworks de opdracht alle relevante literatuur op een overzichtelijke manier in

kaart te brengen en daar waar mogelijk te voorzien van input uit zowel wetenschap, praktijk van onderwijs, ouders en student. Dit leidde tot de publicatie *Ouders betrekken bij de loopbaanontwikkeling van hun kind*, die ook diverse interviews met ouders bevat.

Uitgelicht: Iedereen kan excelleren

Om op een praktische wijze aan de slag te gaan met excellentie, zijn er in het kader van het *Stimuleringsproject LOB in het mbo* twee handzame instrumenten gemaakt. De catalogus *Iedereen kan excelleren* biedt een breed overzicht van mogelijkheden, middelen en achtergronden; de bijbehorende *Montagetool* geeft praktische aanwijzingen over hoe je stap voor stap aan de slag kunt met excellentie.

In kader van Informatievoorziening:

- **Studie in Cijfers**
- **Portals MBO Stad en Beroepen in Beeld**

Uitgelicht: MBO Stad en Beroepen in Beeld

MBO Stad is voor aankomende mbo'ers dé plek om te ontdekken wat zij willen worden. Op de website zijn alle middelbare beroepsopleidingen in Nederland te vinden. Ze zijn verdeeld over 16 domeinen en diverse scholen. In de stad kun je rondkijken, domeinen die je interessant vindt aanklikken en zo kijken welke opleidingen erbij horen. Wil je dieper graven? Dan kun je terecht op www.beroepeninbeeld.nl. Daar vind je informatie (in woorden, maar vooral in beelden) over 480 beroepen.

Studie in Cijfers		Autotechniek - bol	
Waar 4	Voorbeeldschool	deze school	landelijk gemiddelde
1	Studententevredenheid rapportcijfer	7,6	6,8
2	Percentage geslaagde studenten in afgelopen schooljaar	73%	75%
3	Doorstroom naar het hbo na afgelopen schooljaar	63%	59%
4	Kans op werk in jouw vakgebied na je opleiding	★★★★	★★★★
5	Kans op stage	★★★★	★★★★
6	Startsalaris gemiddeld bruto uurloon	€	12,46

1 april 2014 Meer informatie: <http://studieincijfers.nl>
Studie in Cijfers is ontwikkeld door SSB in opdracht van het ministerie van OCW. Aan de gegevens kunnen geen rechten worden ontleend.

Inspiratie in beeld:

- **Webfilm 'Het intakegesprek'**
- **Webfilm 'LOB, een kwestie van goed leiderschap'**
- **Webfilmreeks 'Inspiratie in twee minuten'**
- **Webfilm 'Talent voor techniek'**

Uitgelicht: Inspiratie in twee minuten

Tijdens de training *Kwetsbare jongeren en LOB* krijgen de cursisten vijf filmpjes te zien. Deze belichten – elk vanuit een ander perspectief – de praktijk van de loopbaancoaching voor kwetsbare jongeren. In elke film vertelt een docent, praktijkbegeleider, opleidingscoördinator of student zijn of haar verhaal. Zij zijn de '2-minuten inspirators' die, op hun eigen manier en vanuit hun eigen optiek, delen hoe zij de begeleiding het liefst ingevuld zien.

'Prima die expliciete aandacht voor de (loopbaan)ontwikkeling van de gehele mens en niet alleen op leerprestaties.'
Docent, citaat uit: Behoeftetepeiling onder het werkveld over de toekomst van LOB in het mbo

Bijeenkomsten

Het *Stimuleringsproject LOB in het mbo* organiseerde met grote regelmaat bijeenkomsten om kennisdeling en uitwisseling van ervaringen te stimuleren. Voorbeelden daarvan zijn de regionale kennisdelingsessies, de bijeenkomsten van het LOB-café en enkele conferenties. Terugblikken hierop – in woord en beeld – zijn terug te vinden op de website www.lob4mbo.nl.

